

Theo A. Boer

Dr. Theo A. Boer (1960) is sinds 2001 universitair docent ethiek aan de –huidige– Protestantse Theologische Universiteit (PTHU). Daarvoor, van 1987 tot 2001, werkte hij bij het Centrum voor Bio-ethiek en Gezondheidsrecht van de Universiteit Utrecht en als studie-secretaris van de Christelijke Vereniging van Zorginstellingen (nu Reliëf). Hij is al jaren betrokken bij het Prof. dr. G. A. Lindeboom Instituut in Amersfoort. Boer maakt verder deel uit van tal van werkgroepen en commissies op ethisch gebied, waaronder ook een regionale toetsingscommissie euthanasie. Regelmatig treedt hij op in de media. In Kampen zal hij zich onder meer bezighouden met thema's als (over)behandelen, vraagstukken met betrekking tot levensbegin en levenseinde en palliatieve zorg.

gebied ligt dat anders. Dat je niet doodt, je aan je woord houdt en het bezit van anderen ongemoeid laat, is voor Luther een algemeen menselijke wijsheid: dat kan iedereen op zijn klompen aanvoelen. Lutherse ethici zoeken in hun argumentatie meer aansluiting bij de filosofie van hun tijd." Bijna mijmerend: „Ik houd van Luther. Hij had iets heel gepassioneerd.”

Welke concrete gevolgen heeft dit voor uw bezig-zijn, straks ook op de leerstoel ethiek van de zorg?

„Het minste wat je kunt doen, is je standpunt zo verwoorden dat de ander je begrijpt. Of die het vervolgens met je argumenten eens is, is vers twee. Hoezeer je ook naar consensus zoekt, ergens kunnen de inzichten uiteengaan. Ik ben gepromoveerd op het werk van de Amerikaanse ethicus James M. Gustafson, die zichzelf „een soort gereformeerd” noemt. Volgens Gustafson heeft een christen voor zijn ethiek behalve de Bijbel ook inzichten uit de filosofie, de wetenschap en de ervaring nodig. Ethici spreken over een gemengde epistemologie.

Waarbij het spannend wordt op het moment dat Schrift en traditie een andere kant op wijzen dan de andere bronnen. Waar kies je dan voor? Allereerst: kijk verschrikkelijk goed of je de Bijbel goed hebt begrepen. Ga te rade bij exegeten, historici en systematici. Maar als daar dan een Bijbelse moraal uit naar voren komt, heeft de Bijbel wat mij betreft in de ethiek het laatste woord.”

Vóór u bekleedden prof. dr. J. Douma en prof. dr. H. Jochemsen de leerstoel. In hoeverre zult u in hun voetspoor gaan?

„Zowel persoonlijk als inhoudelijk voel ik mij zeer met hen verwant. Tegelijk ben ik natuurlijk een kind van mijn tijd, opleiding en afkomst. De wereld is seculariër geworden en de debatten gaan over nieuwe dingen.”

Houten, uw woonplaats, kwam recent in het nieuws vanwege de abortuskliniek die zich naast een kerk vestigde. Hoe kijkt u hier tegen aan?

„Houten heeft altijd bekendgestaan als een religieus dorp. Daardoor is het contrast des te groter. Maar voor mij is het de vraag of het hier om iets ergers gaat dan een abortuskliniek in een buurgemeente. Bekijk het van een iets positievere kant. In Houten staan verschillende kerkelijke gemeenschappen in de startblokken om een positief tegenwoordig geluid te laten horen. Zij zien het

als hun opdracht om de helpende hand uit te steken naar vrouwen die in de kliniek om sociale redenen een abortus willen ondergaan.”

Ook het debat rond euthanasie woedt voort, vorige week nog, tijdens de hoorzitting in de Tweede Kamer over euthanasie in de psychiatrie.

„Ik was erbij. Helaas trof ik er maar weinig openheid aan voor de schaduwkanten van euthanasie. Boudevijn Chabot, de eerste psychiater die in Nederland professionele hulp bij zelfdoding toepaste, was tijdens de zitting een van de uitzonderingen. Ooit gevierd als progressief en dapper, wordt hij nu ineens neergezet als te pessimistisch. Ook hier eet de revolutie sommige van haar eigen kinderen op.

In mijn bijdrage heb ik gezegd dat euthanasie wel gezien wordt als een soort Schiphol. Komend van een miserabel oord stappen mensen er over op een vlucht naar een prachtige plaats. Ik vind dat een romantisering van de dood. Euthanasie heb ik een gecontroleerde crash genoemd. Mooier is het niet.

Tegelijk zie ik hoezeer er in de psychiatrie wordt geleden. Anders dan een terminale lichamelijke zieke weet de psychiatrische patiënt vaak ook nog niet hoe lang dat lijden nog zal duren. „Misschien moet ik nog wel dertig jaar.” En tóch zie je altijd weer dat er mensen zijn die in die jaren oprabbelen.”

Ziet u verschillen tussen euthanasie en stoppen met behandelen?

„In beide gevallen is er doorgaans een wens om te sterven. Maar er ligt een belangrijk verschil in de directheid en de onontkoombaarheid van het intreden van de dood. Na een niet-behandelbeslissing kan het voorkomen dat een patiënt alsnog bijkomt uit een coma of zonder chemokuur nog lange tijd doorleeft. Bij euthanasie is die spelning er niet. Dat is een belangrijke reden waarom christenen op dit terrein terughoudend zijn. Als de mens zo autonoom en direct beslist om de dood te laten intreden, wordt het lastiger om te spreken in termen van: „God nam tot Zich.” Het is de mens die hier de finale beslissing neemt. Oneerbiedig gezegd: God kon niet eens anders.”

In hoeverre is er een verband tussen de toename van de vraag om euthanasie en de secularisatie?

„Opmerkelijk genoeg zijn het in Nederland juist protestanten geweest die het euthanasiedebat hebben aangejaagd. Kuitert,

Dupuis, Roscam Abbing. In 1987 zetten de voorlopers van de Protestantse Kerk, als eerste kerken ter wereld, met het synoderapport „Euthanasie en pastoraat” de deur voor euthanasie op een kier. De nadruk is verlegd van barmhartigheid naar de autonomie.”

Regelmatig mengde het Lindeboom Instituut zich in de achterliggende jaren in maatschappelijke en politieke discussies. Zijn er ook thema's die u binnen de kerken zou willen aankaarten?

„Zo'n thema zou overbehandeling zijn, waarover ik onlangs samen met Maarten Verkerk en Dirk-Jan Bakker een boek heb geschreven. In het verleden is men er –binnen en buiten de kerk– vaak van uitgegaan dat een dokter alles uit de kast moet halen om iemands leven te verlengen. Inmiddels kan de medische wetenschap zo veel dat we wel móeten kiezen. In veel gevallen gaat het om een verlenging van dagen, weken of maanden waarin iemand ernstig lijdt. Wij mensen moeten accepteren dat het leven een keer ophoudt. Zeventig, of als we zeer sterk zijn, tachtig jaar...”

Met name onder bevindelijk gereformeerden leeft nog altijd sterk de gedachte dat het leven genadetijd is: zolang iemand leeft, kan hij of zij nog bekeerd worden.

„Ik ken de gedachte. Ik moet wel eens slikken als ik hoor dat mensen geen heilszekerheid hebben. Voor mij is de geborgenheid bij Christus het een en al.”

„Waar zijn de ethici?” wierp RD-hoofdredacteur W. B. Kranendonk in maart als vraag op. Hij vroeg zich af wie orthodoxe ethici als Douma, Velema, Seldenrijk en Huntemann zouden gaan opvolgen. Wat is uw antwoord?

„Mijn collega Stef Groenewoud heeft op dit artikel gereageerd. Het is waar: er zijn in Nederland niet zo veel grote namen meer. Dat heeft deels te maken met het opengaan van grenzen: Nederlandse studenten ethiek lezen tegenwoordig vooral ethici als Hauerwas, Gustafson, Verheij, O'Donovan. Daar komt bij dat de ethiek meer en meer een kwestie is geworden van netwerken, democratischer is geworden. Dat betekent dat ik als hoogleraar ook veel tijd wil steken in het stimuleren van jongere collega's. Want ik constateer ook bij de jongere generatie enthousiasme en kwaliteit.”

>>>rd.nl/kerkbreed

meditatie

Arm van geest

tekst ds. K. C. Kos, Ede

„Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen.”

Mattheüs 5:3

Armen van geest. Wie zijn dat? Het zijn die mensen die arm zijn van hart, geestelijk arm. Die met zichzelf aan een eind zijn gekomen, die het zelf niet meer weten, die het zelf niet meer kunnen. En die het in hun armoede bij God zoeken. Zij staan met lege handen voor Hem en heffen die smekend tot Hem op om hulp.

Jezus heeft het portret van deze armen van geest heel duidelijk getekend in een aantal gelijkenissen. U mag bijvoorbeeld denken aan de gelijkenis van de Farizeeër en de tollenaar. Daarin tekent Jezus overduidelijk de gezindheid van de arme van geest tegenover de gezindheid van de geestelijk rijke.

De geestelijk rijke is de Farizeeër. Hij is vol eigenwaan en roemt in eigen voortreffelijkheid. Hij is veel beter dan de tollenaar, die niets heeft waarop hij zich kan beroemen.

De tollenaar is de geestelijk arme. Hij durft bijna niet voor de hoge en heilige God te verschijnen. Hij staat van ver. Want hij heeft God niets anders aan te bieden dan schuld. Liever was hij buiten de tempel gebleven, maar hij kon het niet laten naar binnen te gaan. Zijn onrust dreef hem naar de Heere uit, van Wie hij wist dat Hij hem alleen reddend kon.

Armen van geest. Het zijn de eenvoudigen die God steeds gadeslaat, de nederigen die geringe gedachten van zichzelf hebben. Gebrokenen van hart die verlegen zijn om genade alleen.

Weten wij ook arm van geest te zijn? Van huis uit zijn wij rijk en verrijkt en hebben wij aan geen ding gebrek. Maar wij weten niet dat we ellendig zijn, arm, blind en naakt. Het is pure noodzaak dat de Heilige Geest ons ontdekt aan onze armoede. Eerder komen wij er niet achter.

Wel, dan neemt de Heilige Geest ons alles af. Dan slaat Hij ons uit handen waarmee wij ons staande menen te kunnen houden. Dan verliezen we al onze zogenaamde vastigheden. En dan – dan houden we uiteindelijk niets over. Niets dat van onszelf is. Alleen maar onze schuldige armoede. En dan gaan we de tollenaar verstaan die bad: O God, wees mij de zondaar genadig!

Dan bidden wij met hem mee. Dan willen wij ook bevrijd worden van onze last. Anders gezegd: wij willen met God verzoend worden. Wij zoeken de vrede met Hem. Daarbij pleiten we op de enige pleitgrond die er is. En dat is het offer van Christus, waarmee Hij de zonde van Zijn volk heeft verzoend. Dankzij Zijn offer is er genade voor alle armen van geest. Genade voor lichaam en ziel beide. En die genade wordt ontvangen in de weg van het geloof.

Ik hoop van harte dat u die dit leest de tollenaarsgestalte kent en het tollenaarshart in u omdraagt. En alle hulp en heil alleen van God verwacht. Zo komen wij niet bedrogen uit. Zo worden wij zalig genoemd. Dan mogen wij eens binnengaan in het Koninkrijk der hemelen. Want dat is dan van ons. Van de armen van geest. Dat rijk zie je niet. Toch bestaat het. Het is een geestelijk rijk, dat bestaat uit geestelijke gaven, zoals vrede en vreugde, gerechtigheid en heiligheid. Het is vol van de zaligheid, die Christus voor de armen van geest verworven heeft.

Straks zal dat Koninkrijk zichtbaar worden, als Jezus wederkomt. Het zal gevestigd worden op een nieuwe aarde onder een nieuwe hemel.

Daar zal geen armoe meer gevonden worden. Maar daar mag men leven van de rijkdom van Christus tot in alle eeuwigheid.